

WILLIAM SHAKESPEARE: HAMLET, A DÁN KIRÁLYFI

(ARANY JÁNOS FORDÍTÁSA)

*

ÖTÖDIK FELVONÁS

1. SZÍN

Temető.

Két sírásó jön, ásóval, kapával

ELSŐ SÍRÁSÓ

El szabad temetni keresztyén temetőbe egy olyan leányt, ki maga jószántából keresi az üdvösséget?

MÁSODIK SÍRÁSÓ

Hát el azt, én amondó vagyok; ássuk meg neki szaporán a sírt; a halottvizsgálók törvényt tettek rá, s úgy találták, hogy megilleti a keresztyén temetés.

ELSŐ SÍRÁSÓ

Hogy lehet az, hacsak önvédelemből nem fúlt a vízbe?

MÁSODIK SÍRÁSÓ

Már pé'g azt úgy találták.

ELSŐ SÍRÁSÓ

Se offendendo kellett esni; nem lehet különben. Mert hát ez a bibéje: ha én készakarva fúlok vízbe: jele, hogy az tett; a tettnek pedig három ága van; úgymint: tenni, cselekedni és elkövetni; ergo készakarva fúlt belé.

MÁSODIK SÍRÁSÓ

Úgy, de hallja csak, pajtásuram...

ELSŐ SÍRÁSÓ

Hagyj békét nekem. Itt foly a víz, no jó; itt áll az ember, no jó: ha mármost az ember megyen a vízhez, s beléöli magát, az nollé-vellé annyit tesz, hogy ő megy oda, érted? De ha a víz jön őhöz, s úgy nyeli el, akkor nem maga fojtotta belé magát; ergo, ki nem vétkes önnön halálában, nem rövidíti meg az életet.

MÁSODIK SÍRÁSÓ

De hát ez a törvény?

ELSŐ SÍRÁSÓ

E bizony; halottvizsgáló törvény.

MÁSODIK SÍRÁSÓ

Megmondjam hát az igazat? Ha őkelme nagy kisasszony nem lett volna, bizony kívül temetnék ám a keresztyén temetőn.

ELSŐ SÍRÁSÓ

Hüm! mondasz valamit; sajnos bizony, hogy az úri népnek több szabadsága van vízbe fojtani vagy felkötni magát, mint a többi keresztyén felebarátjának. Ide veled, ásó. Nincs olyan régi nemesember, mint a kertész, az árkoló meg a sírásó; ezek tartják fenn az Ádám mesterségét.

MÁSODIK SÍRÁSÓ

Hát Ádám nemesember volt?

ELSŐ SÍRÁSÓ

A bizony, vele kezdődik a nemesi kar.

MÁSODIK SÍRÁSÓ

Volt is akkor még olyan kar.

ELSŐ SÍRÁSÓ

Micsoda! Pogány vagy? Hát nem érted az Írást? Hiszen az Írás mondja: "Ádám pedig ásott" - hogy áshatott volna kar nélkül? Várj, teszek még egy kérdést; ha arra meg nem felelsz, ismerd el magadat...

MÁSODIK SÍRÁSÓ

Halljuk.

ELSŐ SÍRÁSÓ

Ki az, aki tartósabb munkát csinál, mint akár a kőműves, akár az ács vagy a hajóépítő?

MÁSODIK SÍRÁSÓ

Hát az akasztófa-csináló; annak a készítménye ezer lakót is elnyű.

ELSŐ SÍRÁSÓ

Becsülöm az eszed, biz'isten; az akasztófa éppen jó; de kinek jó? Annak jó, aki rosszat cselekszik; márpedig te rosszat cselekszel, ha aszondod, hogy az akasztófa tartósabb épület a templomnál; ergo, az akasztófa éppen jó neked. No, csak találd ki, gyere.

MÁSODIK SÍRÁSÓ

Már hogy ki épít tartósabbat, mint a kőműves, az ács vagy a hajómester?

ELSŐ SÍRÁSÓ

Igen; ezt fejtsd meg, aztán kifoghatsz pihenni.

MÁSODIK SÍRÁSÓ

Ahá! Tudom már.

ELSŐ SÍRÁSÓ

Ki vele hát!

MÁSODIK SÍRÁSÓ

Biz' istók, már nem tudom.

Hamlet és Horatio távol megjelennek

ELSŐ SÍRÁSÓ

Ne törd tovább a csürhejárást; nem üget az a te szamarad jobban, hiába püfölsz. Ha máskor ezt kérdik tőled, hát mondd: a sírásó; mert az olyan házat csinál, hogy ítéletnapig eltart. Eredj csak, lódulj amoda Jáfethez, hozz nekem egy icce valamit.

Második sírásó el.

Első sírásó ásás közben dalol

Hajdanta, míg ifjú valék;
Tartottam szeretőt;
Kényemre, hej! kedvemre, hűj!
Tölthettem az időt.

HAMLET

Nem érzi e fickó, amit csinál, hogy dalol, midőn sírt és?

HORATIO

A megszokás közönyössé tette iránta.

HAMLET

Úgy van az: kevés dolgú kéznek annál finomabb az érzése.

ELSŐ SÍRÁSÓ

(dalol)

De meglopott öregkorom,
Öklébe markola;
S elhányt-vetett, hogy azt se t'om,
Ki voltam valaha.

(Feldob egy koponyát)

HAMLET

E koponyának egykor nyelve volt, szépen tudott dalolni; s hogy vágja földhöz e pimasz, mintha Káin állkapcája volna, ki az első gyilkosságot elkövette. Egy államférfi agya is lehetett, kinél most e számár különbsé szövi; egy olyané, ki az Úristent is rászedte volna; nem meglehet?

HORATIO

Lehet, fönséges úr.

HAMLET

Vagy udvaroncé, ki oly szépen tudta mondani: "Jó reggelt, édes úr! Hogy vagy, jó uram?" Ez-s-ez őméltósága lehetett, ki égig magasztalta ez-s-ez őméltósága lovát, ha el akarta csalni tőle; ugye, lehetséges?

HORATIO

Igen, fönséges úr.

HAMLET

Hát biz' úgy van az; és most Féreg asszonyságé; beesett pofával, melynek csontját leüté a sírásó szerszáma. Furcsa átalakulás foly itt; ha beléláthatnánk. Hát csak annyiba került táplálni e csontokat, hogy most tekézzenek velők? Az enyémbe nyilallás áll, ha erre gondolok.

ELSŐ SÍRÁSÓ

(dalol)

Ásó, kapa, veremvágó,
Egy szemfedő lepel;
Ó! az ily vendégnek egy gödör,
Egyéb semmi se kell.

(Másik koponyát dob)

HAMLET

Itt egy másik; mért ne lehetne ügyvéd koponyája? Hol vannak most szőrszálhasogatási, ármányai, tényálladéka, birtokjoga és fogásai? Mért szenved most, hogy e goromba ripők fültövön csapja egy piszkos ásóval, anélkül, hogy perbe fogná "súlyos testi sérelem" miatt? Hm! - Ez az atyafi meg a maga idejében nagy birtokszerző lehetett; csupa telektörvény, nyugta, százalék, kettős tanú, térítvény volt. De hát annyi nyugta után itt leve nyugta? Annyi térítvény után ide tért meg? S agya százalék helyett ázalékkal van tele? Tanúi az egész véteményből nem megyéről, csak egy szűk mezsgyéről tanúskodnak? Átruházó oklevelei alig férnének e ruhaszekrényben, és most a birtokosnak sincs tágabb tere? Mi?

HORATIO

Hajszállal sincs, uram.

HAMLET

Nemde juhbőrből készítik a pergament?

HORATIO

Abból, uram; meg borjúbőrből is.

HAMLET

Az is mind juh meg borjú, ki ebben biztosságot keres. - Ki sírja ez, hé!

ELSŐ SÍRÁSÓ

Az enyém, uram. (Dalol)

Ó, az ily vendégnek egy gödör,

Egyéb semmi se kell.

HAMLET

Gondoltam, hogy tiéd ez a zug, mert benne vagy, ha zúg.

ELSŐ SÍRÁSÓ

Az úr meg kívül zúg, ha zúg; és így nem az úré; én, ha zug sem vagyok benne, mégis enyém.

HAMLET

Abban vagy hazug, hogy benne lévén, magadénak mondod, mert halottnak való az, nem elevennek.

ELSŐ SÍRÁSÓ

Eleven hazugság ez, uram; visszapattan mindjárt tőlem az úrra.

HAMLET

Miféle embernek ásod ezt?

ELSŐ SÍRÁSÓ

Nem-embernek, uram.

HAMLET

Néembernek hát?

ELSŐ SÍRÁSÓ

Annak se.

HAMLET

Kit temetnek belé?

ELSŐ SÍRÁSÓ

Aki valaha nő volt; de már, Isten nyugassza lelkét, csak halott.

HAMLET

Mily átkodott ez a semmirekellő! Az ember kótából beszéljen hozzá, különben megöli a szójátékával. Uttartson, Horatio, három év óta, úgy veszem észre, oly elménc lett a világ, hogy a paraszt lábujjhegye az udvaronc sarkára tapos. - Mióta vagy sírásó?

ELSŐ SÍRÁSÓ

Az esztendő minden napjai közül az napon adtam rá magamat, mikor néhai Hamlet királyunk legyőzte Fortinbrast.

HAMLET

Mennyi ideje annak?

ELSŐ SÍRÁSÓ

Hát nem tudja? Hisz minden bolond tudja azt. Éppen aznap volt, mikor az ifjú Hamlet világra lett, tudja, az, aki megbolondult, aztán Angliába küldték.

HAMLET

Vagy úgy! Aztán mért küldték Angliába?

ELSŐ SÍRÁSÓ

Hát, mert bolond volt; ott majd eszire tér, vagy ha nem, ott úgyse baj.

HAMLET

Miért?

ELSŐ SÍRÁSÓ

Mert ott szembe se tűnik; ott minden ember olyan bolond, mint ő.

HAMLET

Aztán hogy bolondult meg?

ELSŐ SÍRÁSÓ

Nagyon furcsán, aszondják.

HAMLET

Furcsán? Hogyhogy?

ELSŐ SÍRÁSÓ

Hát csak úgy biz'a, hogy elment neki az esze.

HAMLET

A gutába!

ELSŐ SÍRÁSÓ

Nem a gutába, hanem itt Dániába, hol én harminc esztendő óta ásom a sírt, összevéve mint gyerek és ember.

HAMLET

Meddig áll el az ember rothadás nélkül a földben?

ELSŐ SÍRÁSÓ

Hát bizony, ha már halála előtt meg nincs rothadva (mert mai napság annyi francu ette test kerül ide, aki temetést is alig bírja), eláll az nyolc vagy kilenc esztendeig; cserző-varga eláll kilencig.

HAMLET

Miért tovább az, mint más?

ELSŐ SÍRÁSÓ

Mert hát, uram, annak bőre úgy kicserződik a mesterségivel, hogy soká nem ereszti által a vizet; márpedig a víz a leggonoszabb pusztítója ennek a mi kurafi testünknek, ha meghalt. Látja ezt a kaponyát; huszonhárom esztendeje fekszik a földben.

HAMLET

Kié volt az?

ELSŐ SÍRÁSÓ

Hej, kurafi bolond egy fickóé volt ez; mit gondol, kié?

HAMLET

Nem tudom.

ELSŐ SÍRÁSÓ

Nyavalya essék a gaz bolondjába! Egyszer egész palack rajnait a nyakam közé öntött. Ez a tulajdon kaponya, uram ez a tulajdon kaponya Yorick kaponyája volt, a király udvari bolondjáé.

HAMLET

Ez? (Elveszi a koponyát)

ELSŐ SÍRÁSÓ

Éppen ez

HAMLET

Hadd lám. Haj, szegény Yorick! Ismertem, Horatio; végtelen tréfás, szikrázó elmésségű fiú volt: engem a hátán hurcolt ezerszer: és most hogy irtózik tőle a képzeletem! A gyomrom is émelyedik rá. Itt függött az ajk, melyet én összezsókoltam, azt se tudom, hányszor. Hová lettek gúnnyaid, bakugrásid, dalaid? Villámló élceid, melyek az egész asztalt hahotára fakaszták? Egy sincs már belőlük, hogy kimajmolnád saját torzképedet? Bezzeg most esett le az állad! No, eredj őasszonyosága öltözőjébe, s monddad neki: fesse bár magát ujjni vastagon, erre jut az arca; eredj, kacagtasd meg vele. - Valamit kérdek tőled Horatio.

HORATIO

Mi lesz az, fönség?

HAMLET

Mit gondolsz, Nagy Sándor is ilyenné lett a földben?

HORATIO

Éppen.

HAMLET

S ilyen szaga volt? Phű! (Leteszi a koponyát)

HORATIO

Éppen, fönség.

HAMLET

Minő aljas célokra használhatnak még bennünket, Horatio! Nem nyomozhatja-e képzeletünk a Sándor nemes porát, míg végre mint hordóakna tapasztát leli meg?

HORATIO

Nagyon tűhegyre vennők, ha így vennők.

HAMLET

Bizony nem; egy szikrát sem; csak szerényen elkísérnök őt oda, s valószínűség vezérelne; ilyenformán: Sándor meghalt; Sándort eltemették; porrá vált; a por föld; földből sárt csinálnak: és így azzal a sárral, mely őbelőle lett, miért ne dughatnák be a söröshordót?

Fejdelmi Caesar, ha föld röge lett,

Lyukat töm, hogy kizárja a szelet;

Ó, hogy ki a világ félelme volt,

E sár, most egy repedt falon a falt!

De lassan! félre! - Itt jó a király,

Király, királyné, Laertes, urak és egy pap,

Ophelia koporsóját kísérve jönnek

Királyné s udvaroncok. Kit temetnek

Ily csonka szertartással? Ez jele,

Hogy akit hoznak, öngyilkos kezekkel

Végezte éltét; bárha rangbeli.

Vonuljunk hátra, lessük el, mi ez.

(Hátravonul Horatióval)

LAERTES

S mi szertartás még?

HAMLET

Ez Laertes,

Igen derék ifjú; figyelj csak.

LAERTES

Mi szertartás még?

PAP

A temetésben annyit kedvezénk,

Amennyit csak szabad: halála kétes,

S ha egy parancsszó rendet nem zavar,

Beszenteletlen várná e gödörben

Ama vég-harsonát: imák helyett
Cserép, kavics, kő hullna rá; de így
Szűz dísze a virághintés, harangszó,
S köz temető-hely megengedett.

LAERTES

Ennél több nem szabad?

PAP

Több nem szabad,
Fertőzve lenne gyászszolgálatunk
A requiem-mel, mely békében elszállt
Lelkekre mondatik.

LAERTES

Tegyék a földbe;
Szeplőtlen szűz testéből violák
Fakadjanak! De tudd meg, durva pap,
Szolgáló angyal lesz hugom, midőn te
Ott lenn üvöltesz.

HAMLET

Mi! Ophelia!

KIRÁLYNÉ

(virágot hintve)

Kedvest a kedvesnek: Isten veled.
Reméltem, Hamletemnek nője léssz,
Azt gondolám, nászágyadat vetem meg,
Nem sírodat hintem, kedves leány.

LAERTES

Háromszoros jaj, ó! harmincszoros,
Fejére az átkozottnak, ki gonosz
Tettével megrabolta dús eszed!
Ne még a földet! hadd szorítom újra
Karomba egyszer. Most halmozzatok

(A sírba ugrik)

Port elevenre, holtra, míg hegyet
Emeltek e lapályon, mely tetőzze
Vén Peliont s Olympus kék fejét.

HAMLET

(előlép) Ki az, kinek fájdalma elbir így

Tulzó beszédet? kinek jaj-szavára
Bűvölten áll a vándor csillag is,
S döbbenve hallgatózik? - Én vagyok,
Hamlet, a dán.

(A sírba ugrik)
Birkóznak

LAERTES
Ördög lelked vigye
Pokolba hát.

HAMLET
Nem jól imádkozol.
Vedd, kérlek, a torkomról ujjaid;
Mert bárha nem vagyok tüzes, szilaj,
Veszélyes is van bennem valami:
Kerüld, tanácslom. Vedd innen kezed.

KIRÁLY
Szét kell cibálni őket.

KIRÁLYNÉ
Hamlet! Hamlet!

MIND
Urak...

HORATIO
Türelmet, édes jó uram!

A kísérek elválasztván őket, feljönnek a sírból

HAMLET
Hagyján! e pontért harcolok vele,
Mig a szemem héját mozdíthatom.

KIRÁLYNÉ
Fiam, fiam! miféle pontért?

HAMLET
Szerettem Opheliát; negyvenezer
Testvér szerelme, összefogva, nem
Ér az enyimmel. Mit tennél te érte?

KIRÁLY

Ó, hisz bolond, Laertes.

KIRÁLYNÉ

Túrd néki, az Isten szerelmiért!

HAMLET

Krisztusra! mit tennél meg érte, hadd lám:

Sirnál? viaskodnál? tépnéd magad?

Innál-e mérget? ennél krokodilt?

Én megteszem. Hát ríni jössz ide?

S hogy sírba ugrálj, engem azzal öl?

Jer hát, temetkezz mellé eleven,

Én kész vagyok; s ha bércekről fecsegsz,

Hadd hányjanak ránk annyi milljom holdat,

Míg a tetőhöz, melynek homlokát

A lángoló napkör megperzseli,

Az Ossa egy bibircsó lesz. Na ládd,

Ha szájaskodni tudsz, én is tudok.

KIRÁLYNÉ

Őrült beszéd ez; így tart egykorig,

Ha rájön a láz; majd türelmesen,

Mint nőgalamb aranyszín pelyhesi

Fölött, alélva gubbaszt hallgatása.

HAMLET

Hallod-e, hé! mért bánsz te így velem?

Mindig szerettelek; de semmi, no;

Bár Hercules, amit bír, tegye meg:

A macska nyávog, és megvész az eb. (El)

KIRÁLY

Kérlek, vigyázz rá, jó Horatio.

Horatio el

(Laerteshez)

Türelmed edzze múlt éji beszédünk;

Most e lökéshez szabjuk az ügyet.

Édes Gertrud, vigyáztass a fiadra.

E sírra élő emléket teszünk.

Lesz egy nyugalmas óránk nemsokára;

Addig türelmet a nehéz munkára.

Elmennek

